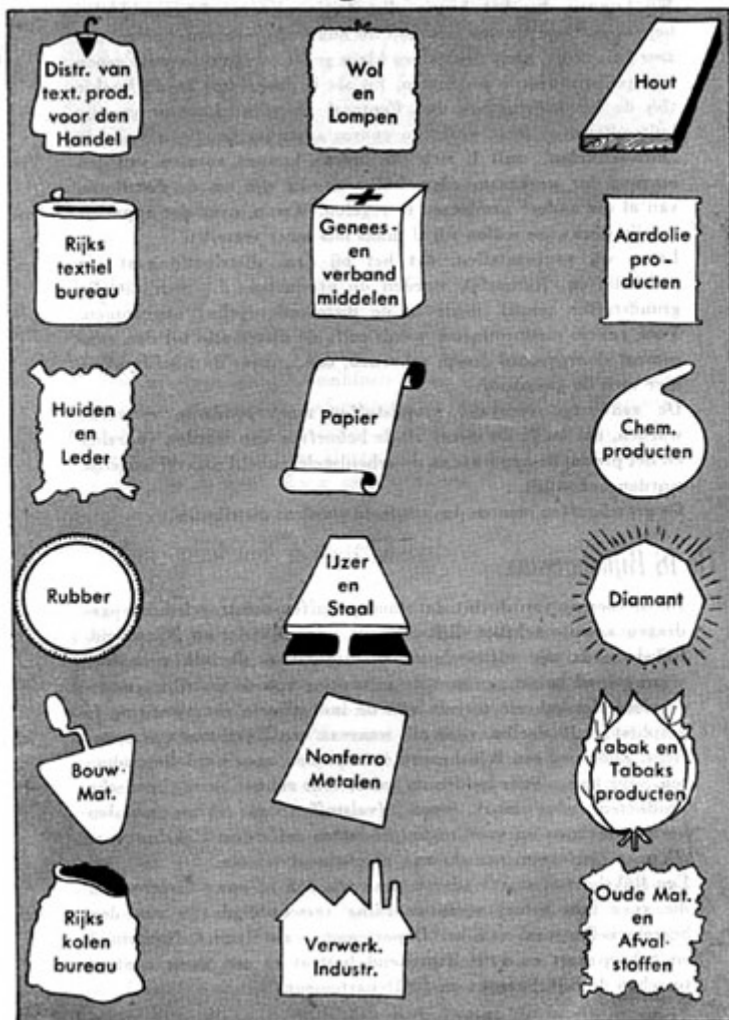

4. Grondstoffen

De distributie van grondstoffen wordt geregeld door de achttien Rijksbureaus voor Handel en Nijverheid. De in september 1939 opgerichte Rijksbureaus zijn officiële overheidsorganen. Zij staan onder leiding van een of meer directeuren, die verantwoording schuldig zijn aan de secretaris-generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart. Ieder bedrijf is verplicht het verloop van de voorraad, de verwerkte hoeveelheid, de afleveringen, etc. van de grondstoffen door te geven aan het voor hem relevante Rijksbureau. Het verstrekken van grondstoffen aan bedrijven is afhankelijk van het economisch belang van het te maken product. In het voorlichtingsboekje "In Uw belang" uit 1939 wordt een overzicht gegeven van de rijksbureaus.

De 18 Rijksbureaux.

RHCE, archief 2248 doos 1434, omslag 1811.

Op de volgende pagina's wordt nader ingegaan op het tekort aan energie, afvalstoffen en metaal. Dat zijn zaken waar de consument direct mee te maken heeft. De schaarste aan grondstoffen heeft op op andere gebieden gevolgen, maar daarvan is de relatie met de grondstoffen minder duidelijk. Wat te denken van de schaarste aan zaken als meubels of afwaskwasten? Op de pagina huishoudelijke artikelen komen die zaken aan de orde. Nog minder duidelijk voor de consument is de relatie met grondstoffen als bouwmaterialen. Van een normale bouwactiviteit is in de jaren 1941-1944 geen sprake. De distributie van bouw materiaal en een verbod op het uitvoeren van minder urgente bouw geldt vanaf juli 1941. Ook een bouwstop heeft gevolgen voor de samenleving.

Bij de schaarse artikelen hoort ook rubber. De consument voelt dit zeer direct aan de moeilijke verkrijgbaarheid van fietsbanden. Op de introductiepagina van het onderwerp schaarste staat een advertentie die wijst op dit tekort aan banden. Hoezeer dit onderwerp leeft blijkt uit het rijm de fietsband dat Jacq. van Kollenburg in 1941 publiceert in de krant voor Helmond en omstreken De Zuidwillemsvaart.

De fietsband.

'k Wil dees' enkele regels wijden
Aan een goeden, trouwen vriend,
Die het zonder eenigen twijfel
Alleszins ook heeft verdiend,
Onvermoelbaar vele jaren,
Bood hij trouw zijn diensten aan,
Zonder hem kon 't fietsend menschedom,
Doodoenvoudig niet bestaan.
Steeds kon men op hem vertrouwen,
't Zij bij dag en zelfs bij nacht
Waar mijn weg ook henen voerde,
Steeds heeft hij er me gebracht.
Maar wat was ik vaak ondankbaar,
Ik beken het met een zucht;
En toch was hij al tevreden,
Met een flinke dosis lucht;
Zelfs dát heb ik hem vaak onthouden,
Thans heb ik daarover spijt,
En betreur ik mijn nonchalanche
Uit dees' thans voorbije tijd!
Ik dacht hij is onverslijtbaar,
Maar helaas... dat is hij niet!
'k Kan dat dagelijks constateeren,
Want met echt gemeend verdriet,
Zie 'k hem immer meer verkwijnen,
En ik weet, mijn goede vriend,
Jaren is hij trouw gebleven,
Maar thans heeft hij uitgediend....
Nu maak ik me zelf verwijten,
Dat 'k zijn waarde heb miskend,
Dat 'k hem in voorbije dagen,
Alles behalve heb verwend.

*

Trouwe vriend, thans haast versleten,
In den dienst aan mij gewijd,
'k Kan en wil je niet missen,
Want de vreugd, door jouw bereid,
Is in dees' vacantiédagen,
Onontbeerlijker dan ooit;
Zou je kracht je thans begeben,
Voelde ik mij gansch berooid....
Heel veel ga 'k je nu verwennen,
Alles wat maar mogelijk is,
Wil ik doen om jou te houden,
Want als ik jou eenmaal mis,
Is 't gedaan met leuke tochten,
Door ons moole Nederland,
Langs de heuvels en de bosschen,
Naar de zee of naar het strand.
Mijn vakantie-plannen liggen,
Net als ieder jaar gereed,
'k Heb er dit jaar groote zorg en
Extra aandacht aan besteed.
Maar 't vakantie-enthousiasme,
Daalt een respectabel eind,
Als ik met angst in mijn oogen,
Zie.... hoe of mijn fietsband kwijnt!...

JACQ. v. KOLLENBURG.

Gedicht 'De fietsband'

Zuidwillemsvaart 26 juli 1941

Over zwarte handel en woeker is al gesproken op de pagina's over voeding. Maar ook bij grondstoffen speelt dit onderwerp zeer nadrukkelijk. Op dit affiche, in 1942 uitgegeven door het Nederlands Arbeidsfront, wordt geageerd tegen de zwarte handel in kolen.

Affiche 1942; RHCe, collectie oorlogsaffiches Helmond, nr. 138; uit archief 2248, doos 564, dossier -1.865.

4a. Energie

Met het invallen van de winter in 1940 worden de gevolgen van de in juli ingevoerde brandstoffendistributie goed merkbaar. De distributie leidt tot veel bureaucratie. De brandstofgebruikers worden verdeeld in vijf categorieën:

- A. huisbrand voor huishoudens, waarbij een onderverdeling wordt gemaakt naar haarden, kachel en centrale verwarming;
- B. openbare gebouwen, ziekenhuizen, sanatoria, rijks- provincie- en gemeentekantoren, kerken, gevangenissen, kazernes, scholen, apotheken;
- C. winkels, hotels, pensions, restaurants, cafés, particuliere kantoren;
- D. gebouwen voor publieke gemakkelijkheden, verenigings- of vergaderlokalen;
- E. kleinindustrie.

Het is met brandstoffen niet anders dan met andere vormen met distributie: men kan prachtige indelingen maken en bonnen verstrekken, maar als er geen brandstof is, dan helpen ook de bonnen niet.

DISTRIBUTIEKANTOOR HELMOND, MIERLO, STIPHOUT, AARLE-RIJTEL.

No. 56-116.
Onderwerp:
Vaste Brandstoffen.

HELMOND
18 JAN 1941
318

Afdeling
Algemeene Zaken
Dossier No. 100/4
B & W. No.

Helmond, 16 Januari 1941

Afdeling
Algemeene Zaken
Dossier No.
B & W. No.

Ik breng U hierbij ter kennis, dat mij thans meer veel klachten bereiken, dat bij alle handelaren in den distributiekring Helmond geen brandstoffen meer voorradig zijn, zoodat hier, vooral met de huidige weersgesteldheid, op het oogenblik een onhoudbaren toestand is ontstaan.

Op de nog vele bij particulieren in het bezit zijnde geldige bonnen kan geen aflevering van huisbrandstoffen meer plaats vinden evenmin op de te verstrekken extra bonn aan zieken.

Vele bedrijven komen binnen één of twee dagen stil te liggen, waaronder eenige broodfabrieken, terwijl ook de voorraad brandstoffen voor het St. Antonius Ziekenhuis binnen een paar dagen geheel is uitgeput.

Ik verzoek U met den meest mogelijken spoed maatregelen te nemen, opdat aan deze onhoudbaren toestand een einde komt.

Met den inhoud van dit schrijven heb ik hedenmorgen het Centraal Distributiekantoor te 's Gravenhage alsmede het Rijkskolenbureau te 's Gravenhage telefonisch mededeeling gedaan.

Typ:R.
coll: Het Distributiekantoor
Helmond,
AAN: De Brandstoffencowmissie
voor het District Helmond
Alhier.
Afschrift:
AAN: Den Heer Burgemeester

Get. JOS MAAS.

Brief leider distributiekantoor Helmond
RHCE, archief 2021, inv.nr. 41-1941-4.

In juli 1941 wordt rantsoenering van gas en electriciteit ingevoerd, waarbij het rantsoen wordt vastgesteld op 75% van het verbruik in de jaren 1939 en 1940. Er wordt een grote voorlichtingscampagne gestart om de huisvrouw te leren zuinig om te gaan met energie. Dat gebeurt niet alleen met advertenties in kranten waarin kabouters Goederaad en IJsbrand de Vries tips geven, maar ook met folders die huis aan huis verspreid worden.

Wat kan met 1 kilowattuur (kWh) worden gedaan?

In het tijdschrift „Alles Electricch!“ vinden wij het volgende overzicht, dat den huiskrouden een veel nut kan zijn bij het besparen op haar electriciteitsgebruik.

Toestellen, die — bij normaal gebruik — weinig invloed hebben op het stroomverbruik.

Scheertoestal	480 maal schepen
Scheerwaterbakje	50 maal scharen
Electriche klok	1 maand
Naaimachine	12 uur

Toestellen, die met overleg dienen te worden gebruikt en op het verbruik waarvan moet worden bezuinigd.

Lamp 40 watt (± 40 decalumen)	25 uur
60 watt (± 60 decalumen)	16½ uur
100 watt (± 125 decalumen)	10 uur
110 watt (± 150 decalumen)	9½ uur
150 watt (± 200 decalumen)	6½ uur
Stofzuiger	4 tot 5 uur
Vloerboender	3 tot 4 uur
Strijkijzer	2 tot 2½ uur
Wasmachine 10 tot 12 m. 8 kg. wasgoed	
Heetwaterreservoir 10 l. water 85 graden	
Snelkoker 8 liter water koken	
Kookplaat 500 W.	1¼ uur
Kookplaat 1200 W.	50 minuten
Fornuis een complete maaltijd voor 4 & 5 personen	
Koelkast compressie	24 uur
Koelkast absorptie	8 uur
Radio	10 tot 20 uur

Toestellen waarvan het gebruik sterk dient te worden beperkt.

Wafelbakijzer	1½ uur
Warmplaat	4 uur
Verwarmingskussens	30 uur
Bedruik	17 maal heet maken
Straalkachel 1000 W.	1 uur
Tostenstoof	30 uur
Theelichtje	20 uur
Aquariumverwarmer	24 uur
Pianooverwarmer	10 uur
Broodrooster	2 uur
Ventilator	30 uur
Grasfocromotor	30 uur
Wasdroogapparaat	2 uur
Frissetangverwarmer	4 uur

Op vrijwel alle 1-opschrijftelijke elektrische toestellen staat vermeld, hoe groot het elektriciteitsverbruik per uur is, uitgedrukt in watt of kilowatt.

Staat nu bijv. op een steekmeter vermeld „300 W“ (Watt), dan kan dit toestel dus — daar 1 kilowattuur gelijk is aan 1000 watturen — 5 uren (1000 gedeeld door 200) worden gebruikt, alvorens 1 kilowattuur is verbruikt.

Wat kan met 1 kilowattuur worden gedaan?
Zuidwillemsvaart 4 september 1941.

DE HUISVROU VAN VANDAAG

RAADGEVINGEN VOOR DE HUISVROU
GEGEVEN DOOR HET PLAATSELIJK GASBEDRIJF

Huisvrouwen!

Thans is zuinigheid met brandstof geboden. Dit beteekent voor U, dat U met minder gas zal moeten fruchten hetzelfde aantal maaltijden en hoeveelheden warm water klaar te maken als vroeger.

De warme maaltijd kunt en moogt U zelfs niet verminderen. Vooral in den winter niet. Dit zou een zware taak voor U zijn, indien wij U hierin niet zouden helpen. Gelukkig kunnen wij dit. Door jarenlange ervaring weten wij precies, hoe en waarop er bij het gebruik van gas nog bezuinigd kan worden.

Wij laten hieronder puntgewijs verschillende wenken volgen, welke, wanneer ze bij de in Uw woning voorkomende gasapparaten toegepast worden, U een belangrijke besparing kunnen geven.

Hier zijn ze dan. Lees ze aandachtig en U helpt Uzelf en het gasbedrijf gemakkelijker door een moeilijken tijd.

BELANGRIJKE WENKEN VOOR HET BEZUINIGEN OP HET GASVERBRUIK BIJ WASSCHEN, BADEN, KOKEN EN VERWARMEN.

WARMWATERBEREIDING:

1. In de meeste gezinnen kost het bereiden van warm water veel meer gas, dan het bereiden der warme maaltijden, wees dus zoo zuinig mogelijk met warm water.
2. Zet geen ketel vol water op, wanneer slechts een klein theepotje gevuld moet worden, dus meet het water in een maatkannetje af.
3. Plaats steeds een keteltje water op de pannen met gerechten, die doorkoken, zoodoende heelt men na den maaltijd al warm waschwater, dat men op den spaarbrander gedurende den maaltijd warm houdt.
4. Indien in den winter de kachel brandt, zet daarop dan steeds een keteltje water.
5. Tap uit een keukengeyser alleen grotere hoeveelheden warm water. Kleine porties kunnen economischer in een keteltje op den gasbrander verwarmd worden.
6. Wasch in een klein gezin het vaatwerk slechts 1 maal per dag, in grotere gezinnen 2 maal.
7. Bespaar warm sop, door het goed eerst goed te weken; wollen en zijden en ander lijfged wordt het best geweekt in een organisch weekmiddel (leeropani), wat goed en kleurecht bant goed in sodawater.
8. Zorg voor een goede ontharding van het water met soda, daar onthard water minder zeep vraagt en een vet sop het goed beter reinigt, waardoor weer minder warm water nodig is.
9. Maak gebruik van isoleerkannen of thermosflesschen voor het warm houden van restjes warm water, thee, enz. of gebruik hiervoor een pak kranten of de hookest, laat dan slechts warm water uit den geysier loopen, als het ook oogenblikkelijk gebruikt wordt.
10. Indien een geysier aanwezig is, maak dan meer gebruik van een douchebad dan van een kuipbad; dit laatste kost veel meer gas.
12. Laat de onsteekvlam van een bad- en keukengeyser niet doorbranden, wanneer er toch geen warm water gebruikt wordt.

KOKEN.

1. Zorgt dat Uw gascomfoor geheel in orde is, vooral de spaarbrander. Zoo niet, laat het dan door het gasbedrijf op deskundige wijze nakijken.
2. Beperk het aantal gerechten; kook dus zooveel mogelijk 1-pan gerechten, zooals stamppotten en voedzame soepen.
3. Zet de pan kort en klaar op den brander en steek dezen dan pas aan.
4. Draai de gaskraan open, als de lucifer brandt.
5. Gebruik liefst pannen met platten bodem. Een lage, breede pan is voordeliger in het gebruik dan een hooge, smalle.

6. Kook de gerechten in een pan met goed sluitend deksel.
7. Kook aardappelen en groenten met zoo weinig mogelijk water. Op 2 kg aardappelen of vaste groenten (koolraap, spruitjes, boonen, enz.) is een kopje water voldoende, bladgroenten kunnen zelfs alleen met ahangend water opgezet worden.
8. Breng den inhoud van de pan op een gasvlam aan de kook, die iets kleiner is dan de panbodem; zoodra de inhoud kookt, het gerecht op den spaarbrander of kleingestelden brander gaar laten worden.
9. Stel den spaarbrander zóó in, dat het gerecht net aan de kook blijft en geen stoom onder het deksel ontsnapt.
10. Gebruik zoo weinig mogelijk een stookring en asbestplaatje; deze verhoogen het gasverbruik. Stook- of suddercomfoortjes zijn zuiniger.
11. Kook aardappelen en groenten zoo kort mogelijk. In 1/2 uur zijn de meeste groenten gaar.
12. Vermijd zooveel mogelijk gebakken nagerechten en braad het vleesch zoo kort mogelijk.
13. Gebruik de hookest of een pak kranten voor het gaar koken van gerechten, behalve voor groenten.
14. Stapel de pannen op elkaar, als de inhoud op een vol brandende gasvlam aan de kook is gebracht.
15. Verwerk door stamppotten een gedeelte van de groente rauw; dit verhoogt de voedingswaarde en bespaart gas.
16. Laat de vlam nooit om de pan heen slaan.
17. Kook eieren b.v. in de pan met aardappelen na ze schoongemaakt te hebben en niet weer in een apart pannetje water.
18. Snijd groente voor het koken zeer fijn. Als aardappelen voor stamppot gebruikt worden, moeten deze ook in kleine stukjes gesneden worden.

VERWARMING.

1. Zorg, dat Uw kachel of haard in orde is. Bij sterk trekken schoorsteen verdient veelal aanbrenging van een trekonderbreker aanbeveling. Raadpleeg hierover het gasbedrijf of een deskundige.
2. Steek het gas niet vroeger aan dan strikt noodig is.
3. Draai de kachel laag, zoodra een redelijke temperatuur is bereikt. (Door dit dikwijls vergeten wordt, verdient toepassing van een automatische temperatuurregelaar aanbeveling).
4. Draai het gas uit eenigen tijd vóór men het vertrek verlaat; een eenmaal verwarmd vertrek koelt slechts langzaam af.
5. Ventileer niet meer dan noodig; vermijd tocht. Indien ventilatie gewenscht is, doet men het best onmiddellijk vóór het aansteken van de kachel gedurende enkele minuten krachtig te ventileren (alle ramen open). Na een gebruikperiode houde men ramen en deuren dicht.

WIJ LEEREN HET U RAS, 'T **KAN ZUINIGER MET GAS**

Het gebrek aan energie heeft ook invloed op het schoolleven. Klik hier voor voorbeelden uit het mededelingencahier van de directeur van het Carolus Borromeus College, waaruit blijkt dat niet alleen lessen verzet worden en vakanties verschoven, maar dat het energietekort er toe leidt dat leerlingen niet na mogen blijven en de leraren andere straffen moeten bedenken.

18° In verband met schort aan brandstoffen wordt ingedrukt schrijven van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming van 15 Oct. 1941 en van O. M. O. van 21 Oct. 1941 vervalst de kerstvacantie en wordt de Kerstvacantie verhoogd. Voor onze school is de volgende regeling: 1 Nov. 1941 is vrij als verplichte feestdag, op Maandag 3 November (kerstelijke viering van de Heilige Dinsdag) is het eerste lesuur vervallen, het tweede lesuur is van 10.30 - 11.15, het derde 11.15 - 12, het vierde van 12 - 12.35, 's middags de gewone lessen. Op 4 en 5 November zijn de gewone lessen. De Kerstvacantie begint Zaterdag 20 Dec. 1941 na afloop van de schooltijd en de lessen worden hervat op Dinsdag 13 Januari 1942 des morgens.

28° Buitenleerlingen mogen na afloop van de schooltijd niet nagelaten worden maar moeten met de voor hen bestemde treinen en auto's naar op tijd naar huis terugverkeeren in verband met het beperkte verkeer en de donkerte der wegen. Dit geldt ook voor wie naar huis fietsen. Traedt in werking vanaf 10 November 1941. Het bevel is dus anders straf op, wanneer straf nodig blijft.

71° Vanaf Maandag 9 Maart 1942 tot nadere bevestiging zijn de lessen, in verband met de temperatuur, door lijn gas brandstof meer betrouwbaar is, op Maandag, Dinsdag, Woensdag, Donderdag en Vrijdag als volgt. 's Zaterdag's gewes:

Maandag, Dinsdag, Woensdag, Donderdag, Vrijdag:

1 ^e uur 12.30 - 13.10	} officieel Maandag 9 Maart 1942	10. - 10.40
2 ^e " 13.10 - 13.50		10.40 - 11.20
3 ^e " 13.50 - 14.30		11.20 - 12. -
4 ^e " 14.30 - 15.10		12. - - 12.40
5 ^e " 15.20 - 15.50		14. - 14.40
6 ^e " 15.50 - 16.20		14.40 - 15.20
7 ^e " 16.20 - 16.50		15.20 - 16. - 16. - 16.40.

Mededelingen in cahier directeur Carolus Borromeus College
 RHCe, archief 2156, inv.nr. 250.

Brandstof voor voertuigen is voor de gewone burger niet te krijgen. Mensen die voor hun functie benzine of diesel nodig hebben krijgen een vergunning. Hier een voorbeeld van een vergunning voor de Luchtbeschermingsdienst van Asten.

***Vergunning gebruik motorvoertuig luchtbeschermingsdienst Asten
RHCE, archief 3030, inv.nr. 99-34.***

Bossen en plantsoenen in de omgeving hebben veel te lijden gehad onder het brandstoftekort. Vooral in 1944 en 1945 is veel groen verdwenen om te voorzien in het tekort. De gemeentebossen in Bakel (55 ha.) zijn in die tijd bijna geheel door burgers gekapt. In de bossen van Stiphout is door personeel van de gemeente Helmond gekapt, waarna het hout verdeeld is onder de Helmondse bevolking.

1. Het aansteekvlammetje onder den geysier.
2. Het lampje, dat onnoodig brandt.
3. Onnoodig sterke lampen, waar zwakkere ook dienst kunnen doen.
4. De radio, is U er niet naar luistert.

Deze vele kleine duiveltjes maken één grooten vijand, die U belet uit te komen met uw gas- en electriciteitsrantsoen. Waak dus tegen elk „gedachteloos verbruik“ van gas of stroom, het bedreigt uw eigen en aller rantsoen. Controleer geregeld, dan komt U niet voor verrassingen te staan, dan kunt Ge tijdig zelf ingrijpen!

Haal meer warmte uit minder kolen!

Een voorspelling van

IJsbrand de Vries

Of het een zachte, of een strenge winter wordt, kan ik U niet voorspellen. Maar wat ik U met volle zekerheid kan zeggen, is dit: „Wie te vroeg begint met stoken, zit later in de kou!“

Stook dus niet te vroeg en bewaar de warmte voor straks, als het werkelijk koude is en stook dan met overleg.

Haal meer warmte uit minder kolen!

Kabouters Goederaad en IJsbrand de Vries

Links: Kabouters Goederaad geeft tips over besparing aan gas en electriciteit, Zuidwillemsvaart 10 maart 1943

Rechts: IJsbrand de Vries geeft tips over brandstofbesparing, Zuidwillemsvaart 21 april 1943

4b. Afvalstoffen

Dat wat in tijden van overvloed weggegooid wordt, kan in tijden van schaarste zeer waardevol zijn. Een van de 18 rijksbureaus die de distributie van de grondstoffen regelen is dan ook het Rijksbureau voor Oude Materialen en Afvalstoffen. Dit bureau, dat kortweg ROMEA wordt genoemd – zie bijlage 6, geeft een eigen blad uit met allerlei tips en wetenswaardigheden over afval. Het afval kan bedoeld zijn als grondstof voor de industrie, b.v. blik en glas, maar ook als veevoeder. Dat laatste is overigens niet nieuw verschijnsel en verdwijnt ook niet na de oorlog. Tot diep in de jaren zestig van de twintigste eeuw komt de schillenboer langs de huizen.

BEWAAR SCHILLEN EN ETENRESTEN!

DAAR KRIJGT U VLEESCH, VET, BOTER, KAAS EN MELK
WEER VOOR TERUG!

Levensmiddelenafval ALS VEEVOEDER

I

Het ophalen en gebruiken van levensmiddelenafval als veevoeder is geen oorlogsverschijnsel. Reeds lang voor den oorlog werden speciaal in die steden in welke omgeving vele kleine boeren en melkveehouders gevestigd waren, schillen en etenresten opgehaald.

In dezen tijd van schaarschte aan ruwvoeder en krachtvoeder is iedere bruikbare hoeveelheid veevoeder echter dubbel welkom voor den boer.

Teneinde te voorkomen, dat het publiek het keukenafval gedachteloos zou wegwerpen, is reeds in 1940 bij de Afval- besluiten 1940 I en II een vernietigingsverbod ten aanzien van levensmiddelenafval afgekondigd. Hierbij werd tevens aan alle gemeenten opgedragen, of wel zelf of wel door middel van personen, die een daartoe door de gemeente uit te reiken vergunning zouden ontvangen, bij elken ingezetene de afvallen regelmatig op te halen. De ingezetenen werden verplicht de levensmiddelenafvallen te bewaren en zeter beschikking van de gemeente of de vergunninghouders te stellen.

Uit deze vergunninghouders zijn de huidige leden van de Sectie „Ophalers van Levensmiddelenafvallen” voortgekomen. Zij vervullen ten aanzien van de voedselvoorziening voor het vee en daardoor indirect voor het geheele volk, een zeer belangrijke taak, ook al beseffen zij dit zelf in vele gevallen nog lang niet.

Het ligt daarom in onze bedoeling om in de eerstvolgende afleveringen van dit blad eenige interessante gegevens te verstrekken, omtrent de werkelijke voedingswaarde van keukenafval en de resultaten, die met het regelmatig ophalen van die afvallen voor de voedselpositie van het vee bereikt worden.

(wordt vervolgd).

Levensmiddelenafval als veevoer
RHCe, archief 3180, inv.nr. 99-34.

Cartoon schillenboer uit blad Okido
 RHCe, archief 3180, inv.nr. 99-34.

Tijdens de oorlog is het inleveren van etensresten een verplichting. Al in 1940 wordt dat verplicht gesteld in het Afvalbesluit. Maar er zijn meer afvalstoffen. ROMEA noemt daarnaast oud papier, blik, glas, lompen, oude cocosmatten en menselijk haar.

Fabrieken die om verpakkingsmateriaal verlegen zitten, plaatsen zelf ook oproepen aan de consument om het lege materiaal in te leveren. Dit zijn twee voorbeelden van glas, maar in de kranten zijn ook advertenties te vinden van kachelpoets, die te krijgen is tegen inlevering van de leeggeknepen oude tube.

Links: Zuidwillemsvaart 18 januari 1944.

Rechts: Zuidwillemsvaart 3 januari 1944.

4c. Metaal

Schaarste ontstaat niet alleen door het stokken van de invoer vanuit het buitenland tijdens de oorlog. Ook de Duitse overheid eist schaarse materialen op. Omdat veel metaal nodig is voor de oorlogsindustrie, doet zich daar het probleem van de invordering al vroeg voelen. Op 18 juni 1941 verschijnt verordening 108.

MODEL I.

A Deze **OPROEPING** medebrengen

De burgemeester van nevenvermelde gemeente roept U op om op _____ dag, den _____ Juli 1941, te _____ uur, in het lokaal, gelegen te Helmond:

te verschijnen of U te doen vertegenwoordigen voor de vereischte inlevering van metalen voorwerpen, als bedoeld in de verordening No. 108/1941, van den rijkscommissaris voor het bezette nederlandsche gebied betreffende de inlevering van metalen.

LET OP! Voor de inlevering komen in aanmerking de aan zinnelijke vormde metalen, waarvoor althans de metaalwaarde kan worden vergoed. Verzoekkosten worden niet vergoed. Haverelaten, welke een gewicht van 20 kg. te boven gaan, worden op verzoek kosteloos afgehaald. Inventarislijsten, betreffende de in te leveren metalen voorwerpen zijn desgewenscht ter secretarie kosteloos verkrijgbaar. In een bijzondere geval kan, met overlegging van een taxatierapport van een beoogd deskundige, bij ten den burgemeester te richten **verzoekschrift**, een hogere vergoeding dan de metaalwaarde worden verzocht. Metalen voorwerpen van hooge wetenschappelijke, geschiedkundige of kunstwaarde of als waardevol volksgoed te beschouwen voorwerpen, waaraan vroegerzij niet worden ingeleverd, doch worden aangemeld met een aanmeldingsformulier, model II, dat ter secretarie kosteloos verkrijgbaar is.

De opperoepene e.g. de inleveringsplichtige is aansprakelijk voor de namens hem door zijn vertegenwoordiger gedane inleveringen en afgelegde verklaringen.

DIENST
Departement van
Binnenlandsche Zaken

Aan _____

Adres _____ te _____

Nr. 1161
DE BURGEMEESTER
VAN HELMOND

HELMOND

NIET ZELF INVULLEN (bestemd voor GEMEENTE)

A INGELEVERDE METALEN			AFSTAND VERGOEDING der metaalwaarde ten behoeve van den nederlandschen staat geheel ten deele, n.l. _____ geen
SOORT	Gewicht in kilogrammen en/of decimalen van kilogrammen	TOTALEN	
a. koper . . .			Paraaf Burg. A. A.
b. messing . . .			VERZOEKSCHRIFT EN TAXATIERAPPORT ingediend op
c. nikkel . . .			Paraaf Burg. A. A.
d. tin			FORMULIER, model II verstrekt voor aanmelding voorwerpen van hooge wetenschappelijke geschiedkundige of kunstwaarde of als waardevol volksgoed te beschouwen voorwerpen, op
e. lood			Paraaf Burg. A. A.
f. legeringen en dergelijke metalen . . .			Paraaf burgemeester of aangewezen ambtenaar
De ondergeteekende verklaart, dat de opperoepene e.g. de inleveringsplichtige of de leden van het gezin of van de samenwoning, geen (andere) aan de verplichting tot inlevering onderworpen metalen voorwerpen bezit(ten).			Gemeente- stempel
HELMOND, _____ 1941, Haandtekening:			

Oproepkaart voor inlevering metalen volgens verordening 108/1941
RHCE, archief 2248, inv.nr. 23

Hierin wordt de verplichte inlevering gelast van metalen als koper, nikkel, tin, lood, of legeringen daarvan. Op dat moment gaat het alleen nog maar om nieuwe materialen, die nog op voorraad liggen, om afvalstoffen en om roerende huishoudelijke metalen voorwerpen die gemist kunnen worden – zie bijlage 7A. Een aantal voorwerpen wordt in 1941 nog vrijgesteld van inlevering – zie bijlage 7B.

Op 21 juli 1942 volgt een nieuwe verordening over het inleveren van metaal (1942/79). Die heeft een ingrijpender gevolg. De vordering van metalen die daarop volgt staat bekend als de "klokkenvordering", omdat dat onderdeel de meeste indruk maakt. De verplichte inlevering in betreft echter meer dan alleen maar klokken – zie bijlage 7C.

In november 1942 is het zover. De klokken uit Helmond en omgeving worden uit de verschillende torens gehaald. Op de foto hiernaast is het verwijderen van de klokken uit de Helmondse Lambertustoren te zien. Theo van Laarhoven heeft die foto clandestien gemaakt. De belangrijkste oude klokken en klokkenspelen blijven gespaard. Deze zijn tevoren voorzien van een "M" en de eigenaren hebben een document gekregen waaruit blijkt dat de klokken van vordering gevrijwaard zijn. Bovendien mag in iedere stad en ieder dorp of gehucht één klok blijven hangen als alarmklok.

Klokkenvordering Lambertuskerk Helmond; RHCe, fotocollectie nr. 109884.

Enkele voorbeelden van gevorderde klokken: Aarle-Rixtel; Asten; Beek en Donk; Deurne; Helmond; Lieshout; Someren – zie bijlage 8A t/m G.

Boeren moeten in 1944 ook hun bijdrage leveren aan de honger van de Duitsers naar metaal. Iedere gebruiker van grasland moet vóór 1 februari per hectare 10 meter puntdraad (= prikkeldraad) en 15 meter gladde draad ingeleverd hebben. In plaats van gladde draad mag ook puntdraad ingeleverd worden, maar andersom niet. Hiernaast ziet U de oproep van van loco-burgemeester Gijsbers van Aarle-Rixtel om het prikkeldraad te komen inleveren. In Helmond leverde de vordering 1 kilogram gebruikte gladde draad, 41 kilogram nieuwe puntdraad en 949 kilogram gebruikte puntdraad op.

Verplichte inlevering prikkeldraad, Zuidwillemsvaart 28 januari 1944.

4d. Huishoudelijke artikelen

HEEFT U EEN OUDE
WIEG
WIJ MAKEN DEZE ALS NIEUW VOOR U
Fa. v. d. LINDEN-v. OEKEL
MOLENSTRAAT 200, HELMOND, TEL. 682

**ZOO'N
DIENSTWEIGERAAR**

*verandert in 'n dienstklopper
als hij direct wordt opgebruikt naar*

Gebr. Gruijters
Ameldestr. 2, Tel. 451

Links: Zuidwillemsvaart 16 april 1943.

Rechts: Zuidwillemsvaart 25 mei 1943.

De grondstoffen voor het maken van huishoudelijke artikelen ontbreken in de oorlogsperiode. De schaarste aan die artikelen doet zich slechts langzaam voelen. Een versleten bezem wordt toch nog gebruikt. Als een kopje kapot valt, pakt men er een van het servies dat voor zondags gebruik in de kast staat. Vervelender is het voor een jongeren die een eigen huishouden willen beginnen. Zij moeten het vaak doen met afdankertjes van familie en vrienden. Na de bevrijding blijkt ook op dit terrein dat de oorlogsjaren een bres hebben geslagen in de voorraad. En de nieuwe aanvoer komt slechts langzaam op gang. Dat is te zien in een brief van de Commissie Voorziening Noord-Brabant van februari 1946 over de levering van trappen en afdruiprekken aan de regio Helmond.

STICHTING CENTRALE VOORZIENING

Commissie Voorziening Noord-Brabant

BELAST MET DE DISTRIBUTIE VAN MEUBELN EN HUISHOUDLIJKE ARTIKELEN

De nummer: 2314/1R/RG te laten bij bestemming! Eindhoven, Wo 6 4 Febr. 1944
 Bankier: Middelambank Tildonk 100
 Eindhoven

Commissie Voorziening Helmond,
 Kasteel-Raadhuis,
 Helmond.

Mijne Heren,

Bij dezen brengen wij de volgende leveringen houtwaren onder Uw aandacht:

	Het betreft:	trappen	afdruiptakken
Astas	P.v.d. Lee	8	12
	L.J. Coolen	8	12
Deurne	J.A. Hassar	6	24
Genert	Mug. "Het Schoep"	8	24
Helmond	Geenen-Harnes	8	24
	J. Leloup & Zn.	10	24

Inmiddels tekent wij,

hoogachtend,

VANNS COMMISSIE VOORZIENING N-BRABANT
 De Secretaris:
 Hein, J. M. L.

Levering trappen en afdruiptakken februari 1946
 RHCE, archief 2353, zonder nummer.

NU IS

VIM OVERAL

NOODIG

Wij, die bacteriën gedood zien onze gezondheid en dus ook die van anderen. Daarom is het noodzakelijk om te desinfecteren met Vim. Vim is de beste desinfectant die er is. Het is zeer eenvoudig te gebruiken. Het is niet giftig en het is niet irriterend. Het is de enige desinfectant die de huid niet irriteert. Het is de enige desinfectant die de handen niet droogt. Het is de enige desinfectant die de lucht niet verontreinigt. Het is de enige desinfectant die de afvalstoffen niet verontreinigt. Het is de enige desinfectant die de afvalstoffen niet verontreinigt.

VIM SPAART ZIEP

Echfalon

Laat in zijn geest de longen of gascoude de daps worden van de zandstelsels!

In de wach kan worden behouden worden!

Heer de fije wach... niks beter dan:

Echfalon

Waar is Meneer?

Die levert zijn scheerzapp R 05 in bij zijn leverancier, want hij krijgt dan nog Adelscheerzapp van oude kwaliteit!

ADELSCHEERZAPP

De Adelscheerzapp is gratis!

V.l.n.r.: Zuidwillemsvaart 1 april 1942, 9 juni 1943, 28 juni 1944.

Ook het nagenoeg ontbreken van schoonmaakmiddelen is een groot probleem in het huishouden, net als zaken die gebruikt worden voor persoonlijk hygiëne.